

יאיר ניצני מרים גבה



ארץ קטנה עם שפה

אני ובני דורי מזדקנים בשקט, ויחד איתנו מתפוגג הסלנג הארכיאולוגי ששימש אותנו שנים. הבנתם, בלינדרים?

לינו שכל אחד ביזיונה. הילד ראה את זה, נהיה קריזיונר. **בלופר** – שקרן שמספר סיפורים. הבלופר של היום מספר את אותם שקרים אבל עושה את זה בבלוג, וקוראים לו בלוגר. **בלינדר** – פעם, אחד שלא רואה כל כך טוב. היום, בחור שהתחזק ומתבל כל משפט בביטוי "בלי נדר". **בוקר טוב אליהו** – סוף-סוף ירדת לסוף דעתו. היום זה יכול לתאר מישהו שמכור לחומוס אליהו: קם בבוקר, רוחץ פנים, אומר לרעייתו "בוקר טוב – אליהו", ורץ לסניף הקרוב לנשנש ארוחה. **בריבוע** – חיזוק אחרי מילת גנאי: "הוא לא סתם דביל, הוא דביל בריבוע". היום יכול לשמש לתיאור אדם שאינו עובר מסך בטלוויזיה, או לסתום בריבוע, שרק עסוק בניפוח הגוף עם משקולות, וכתוצאה מזה יש לו ריבועים בבטן. **משוגעת על כל הראש** – בחורה לא נורמלית. היום, אחת שאוהדת מאוד את ראש הממשלה, ראש השב"כ או ראש הקבוצה.

נה? אל תשאל, היה לו אקסידנט בצומת מסמיה". בפירוש עכשווי יכול להיות שם למוטג בתחום הלבנת השיניים, או לרשת של מרפאות שיניים (אם כי לא בטוח כמה קליינטים יהיו לה). **אקזומפולר** – אדם מיוחד, טיפוס חד-פעמי. בגרסה החדשה: מישהו מעצבן, שההתנהגות שלו עושה לך אקזומה. **פוציניו מוציניו** – תיאור של זוג אוהבים, שרק עסוקים בלהתמזמזו כל היום. היום קוראים לזה "לאבי דאבי", שנשמע בכלל כמו חלק מאיחוד האמירויות. אני מציע להשתמש בפוציניו מוציניו עבור בחור שנמשך לבחורה (או להפך) רק כי יש לה נכס במגדלי יו. **נתן לו באבי אביו** – הרביץ לו מכות חזקות, או נוף בו באופן חמור. "כשביבי שמע מה שמיקי זוהר אמר בטלוויזיה, הוא צלצל אליו ונתן לו באבי אביו". בגרסה העכשווית זה יכול להיות באדם שכותב פרוזה בסגנון יהונתן גפן, אבי אביב: "שמעתי את השיר החדש שלו. זה נשמע ממש כמו הכבש השישה-עשר, הוא נותן פה באבי אביב".

כבר זמן מה אני מבחין שהשפה שאני משתמש בה קצת מיושנת. זה התחיל כשאמרתי בשיחה משפחתית שצריך לקנות למישהו בונבוניירה, כהכרת תורה. בתגובה, בנות הבית הצעירות הסתכלו עלי במבט השמור לפגיי שות עם אנשים מהחלל החיצון, כנראה משביל שוקולד החלב. הן לא שמעו מעולם את המילה בונבוניירה וממש לא הרגישו שהן הפסידו משהו.

הגברת הראשונה, לעומת זאת, פרצה בצחוק גדול ואמרה שאף אחד חוץ מעתיקים כמוני כבר לא אומר בונבוניירה, והאנשים שעדיין משתמשים בה כבר לא צריכים לחשוש מהנזק שהשוקולד יעשה לשיניים, כי כנראה כבר אין להם שיניים.

בהזדמנות אחרת, אחת הבנות השתמשה במילה שבוז. שאלתי אותה אם יש לה מושג שמדובר בראשי תיבות המתארים שבר של איבר מסוים, אבל היא לא ידעה על מה אני מדבר וחשבה שהכוונה לזרת. בפעם אחרת שמתי את אבא שלי מביע את התפעלותו מעוגה שהבאתי לארוחת שישי בביטוי "יא חביבי!", ושמתי לב שאני היחיד סביב השולחן שהבין מה הוא רוצה.

השבוע, כשהקשבתי לראיון עם בוגי יעלון ברדיו, שמתי את אותו משתמש במילה דחילק, חשבתי לעצמי שבוגי לא מבין שאחוז גדול מהמאזינים לא מבין מה זה אומר (וגם לא מבין למה לאיש בן יותר מ-60 יש כינוי של גלגל ים). ואז נפל לי האסימון (עוד דבר שלדור של הבנות שלי אין מושג מהו): אני ובני דורי מזדקנים בשקט, ויחד איתנו מזדקן גם חלק גדול מהסלנג ששימש אותנו במשך שנים, ונשמע כמו שריר ארכיאולוגי שהתגלה במערות האדם הקדמון בבית גוברין. יש ביטויים שכן הצליחו לשרוד את מבחן הזמן, כמו פלוץ ("הוא חתיכת פלוץ"), פראייר או טמבל (שהתאים את עצמו לרוח הזמן ועם השנים הפך מטמבל לטמבל).

למי מכם שרוצה לתקשר עם הדור הקודם או סתם מתגעגע לביטויים שעוד רגע יהפכו לאלטע זאכן (עוד ביטוי עתיק), אני מגיש את הכרך הראשון של המילון החדש לעברית ישנה, בתוספת הצעות לפירושים ערכניים עבור הדור הצעיר. לגזור, לשמור ולהרביק על הפתילייה.



דחילק – במקור הכוונה לסוג של בקשה, מעין "אנא ממך" חברמני. למשל: "דחילק בוגי, תשלים כבר עם בני גנץ, זה לא יפה והוא כבר סובל מספק".

שימוש חדש בביטוי יכול להיות בקשה לדחיית פגישה עם מי שעושה לאישה לק בצפורניים. "כתבתי בווטסאפ לאורנה מהציפורניים: דחילק לתור של מחר".

אלטע זאכן – כינוי למשהו ישן, אבל גם למקצוע מכובד (במיל') של מי שעובר עם סוס ועגלה ומסכים לקחת ממך כורסה ישנה, מגהץ של סבתא או מקרר שהיום מתפקד יותר כמו תנור אפייה.

בגרסה החדשה, המושג יכול לשמש מילת אזהרה נגד מטרידנים בעידן ה-MeToo. "אל-תזכין" – "אל תציק לני ערות צעירות שעובדות כמלצריות, ואין שום סיכוי שהן אפילו ישקלו זיכון עם מישהו בגילך, או תפסיק לזכן את המוח עם ההערות הסקסיסטיות שלך".

אמבוש – מלכודת, מארב. בפירוש המעודכן (יחסית): אמבוש = אמריקני, אחד מהעם של הנשיא בוש.

אפנדי – אחד שנוהג לשבת כשכולם מסכיבו עובדים, או גבר שמקבל בבית יחס של שיח' סעודי. בפירוש העכשווי – מליין שמבין שהדרך היחידה שבה אשתו תספור אותו היא אם הוא יקנה לה תיקי יוקרה של חברת פנדי. **אקסידנט** – תאונת דרכים. "למה משה לא הגיע לחתור



איור: טל לזר

גזירה – במקור, ביוב. שימש גם למי שיש לו פה ג'ורה, כלומר שהפה שלו יותר מטונף מהשפדן. היום יכול לשמש מישהו שמדבר לא יפה אחרי שקיבל שירות רע בקפה ג'ו. **גילה את אמריקה** – כינוי למי שגילה עכשיו את מה שכולם כבר יודעים מוזמן. היום יכול להיות כינוי ליש-ראלי שעסוק באופן אוכסטיבי בבחירות בארה"ב וממלמל מתוך שינה את שמות המחוזות בפנסילבניה. "דוד גילה את אמריקה, משחק אותה כאילו הוא גדל בסנט לואיס למרות שהוא מהוסט קוסט של חדרה".

גרייסע – גדול, אבל כשהמילה מצטרפת למילה נוספת, היא דווקא הופכת את המשמעות שלה. גרייסע חוכם – חכם גדול, בלשון סגי נהור. היום – אדם שמבין בענייני מיחזור וגריסה, או לא מפסיק לאכול וגורס כל מה שמגישים לו, כולל גריסים וגריסיני.

גרייסע מציאה – מציאה גדולה, עלק. היום יכול לשמש כדי לתאר בעלים של חברה לגריסת חפצים שנמצאו בא-בידות ומציאות, או סתם נוכל שאסור להסכים לשום דבר שהוא מציע. ●

yairn@israelhayom.co.il

בובע מייכעס – סיפורי סבתא, מעשיות, שקר מוחלט, מה שמכונה היום פייק ניוז. בגרסה המעודכנת אפשר לפרש את זה כמישהו שהסטייה שלו היא להזמין בובות מתנפחות למטרות עיסוי או כדי לבצע בהן מעשים.

בוידעם – עליית הגג שבה מאחסנים את הציוד המיותר, סתם כי קשה לנו להעיף אותו ישר לפח. בשפה העכשווית – טרנסג'נדר, היה פעם בוי ועכשיו הוא מראם.

בונבוניירה – מארוז של שוקולדים איכותיים. בתקופה שבה כמה שוקולדים בתוך קופסת קרטון עם שמות כמו "ספלנדר" נחשבו סמל סטטוס, בונבוניירה היתה המ"חמאה האולטימטיבית. "זאת מכונת בונבוניירה, קניתי אותה ליום-הולדת של חדווה, שהיא אישה בונבוניירה". היום זה עשוי להיות בעייתי, כי שוקולד נתפס כמשהו לא בריא, ולך תגיד על מישהי שהיא "שוקולד פרה של בחורה". בעידן הטבעוני עדיף לנסות את "תראה איזו מכונת אדממה".

בזיונר – אחד שעושה בושות וכיזיונות. היום יכול לשמש כדי לתאר נר לא איכותי, שנכבה כל הזמן. "קניתי ליום-הולדת של הילד שלי נרות אצל איזה חאפר, באירוע גי-